

RDEČA LISA

(v očeh)

Antun Šoljan

Ko sva stopila iz »Gozdnega dvora«, mi je odleglo. Zamisel je bila res ponesrečena, in vse je bilo res tako mučno, prisiljeno in ponesrečeno, kakor je bilo tudi pričakovati. Saj sem bil to pravzaprav pričakoval, pa kaj, ko nas tista iskrica upanja, nuja, da kupo vselej izraznimo do dna, nemoč, da se iztrgamo sanjam (kdo naj bi to vnaprej vedel), ko nas vse to sili, da hočemo do dna sprevideti in otipati trpljenje — izkušnja nam tu pomaga bore malo!

Narobe je bilo, da sem prišel v to mesto in se z domovino srečal ne več le v nostalgični domišljiji, temveč v njeni trdobočni podeželski stvarnosti. Saj, saj, tu sem se rodil, toda zakaj bi se moral v zvezi s tem cediti od sentimentalnosti? Res je tudi, da sem med vojno sanjal o teh ulicah, hišah, gostilnicah in ljudeh, a kdaj se je stvarnost še mogla meriti s sanjami? Narobe je, da sem po veliki in strašni vojni prišel v to mesto in iskal nekdanje prijatelje.

Ko smo se borili, je bil konec vojne v naših sanjah isto kakor vrnitev domov. Toda ta dom je bil za prenekaterega od nas samo skrinja in klop in miza; vse tisto, česar nismo imeli nikoli priložnosti spoznati drugačno, kot pa je bilo *prej*. Jasno, na koncu se izkaže, da ni nobena reč več kakor *prej*, vendar sem vse to ugotavljal šele zdaj, tri debela leta po vojni, ki se je zame nehavala šele te dni, ko sem se, vidite, prvič vrnil v Zagreb — kajti vsega so me bile zaposlile nove dolžnosti, nov življenjski način, ko sem nadaljeval, kako bi se to le reklo, no, ko sem nadaljeval naš boj, ko sem živel v mnogih mestih, v glavnem drugih in drugačnih.

V tem Zagrebu nisem imel iz tistih časov nobenega znanca več razen Saše, ki smo mu rekli Saša Žabar, ker se je vse višje razrede gimnazije ukvarjal največ s tem, da je mrevaril nedolžne žabe: seciral jih je z britvicami, v kozarcih za vkuhanje jih je konserviral v kloroformu, na njih je preizkušal točnost Galvanijevega eksperimenta, in da je vsa ta znanstvena tortura tudi še kaj hasnila, jih je izuril v žabjih tekmah — vprezal jih je v škatlice od vžigalic in jih naučil, da so se pomaknile v določeno smer. Za svoje drobne potrebe si je zaslužil s podjetjem za stave na žabje tekme, ki ga je organiziral na terasi velike hiše svojega očeta, znanega zagrebškega advokata, ki ni niti njegovemu znanstvenemu delu niti njegovemu zasebnemu življenju posvečal nobene druge pozornosti kot zgolj finančno.

Po telefonu sem ga iskal v biološkem inštitutu, pa komaj sem ga našel, ker sem pozabil njegov priimek, njega pa ni — od žabarjev — nobeden več poznal kot Žabarja. Po nekaj obojestranskih nesmiselnih vzklilih ginjenega veselja že nisva več vedela, kaj bi si še rekla, zato sva se zmenila, da skupaj večerjava, kajti še zmeraj sva se tolažila, da se desetletna vrzel pač ne da premostiti kar tako, po telefonu. Tehnika je že toliko napredovala, da lahko govorimo na daljavo, ne moremo pa vedeti, ali nas na drugem koncu tudi slišijo.

Da ni vsega kriv telefon, se nama je posvetilo šele, ko sva sedela v gostilni na Cmroku, kjer sva brez teka brkljala po krožnikih in govorila odvečne in nepomembne reči, ki so se nama jadrno in za zmeraj razkadile z jezika, brž ko sta se nama srečala pogleda. Drug drugega sva spomnila že na prav vse dogodke, ki sva jih nekdanj skupaj preživela, na vse prijatelje, ki sva jih skupaj spoznala. In sleherna beseda o najini skupni preteklosti je odmikala najini sedanjosti.

Znanci, ki sva se jih spominjala, so nama bili zdaj daljni in nepomembni, kakor tudi časi, iz katerih sva jih potegnila kot prašne rekvizite najinega prijateljstva, in ni bilo dolgo, pa sva tudi sama postala daljna in tuja, človeka iz nekega drugega časa, muzejski lutki. Sanje so se razblinjale in sleherna beseda je bila nov opornik v palisadi, ki naju je ločila med seboj in od teh sanj.

Tempo stavkov, ki so se začinjali z: »Kaj pa tistega, se spominjaš, kako smo...« je postajal čedalje bolj počasen in po kakšnem ducatu mučnih začetkov nekakšnega umišljenega pogovora, ki bi naju mogel odrešilno zblížati, a za katerega nisva prav nikjer — v vsem tem srečnem, a tako puhlem prejšnjem skupnem življenju — našla predmeta, ki bi naju oba resnično zanimal, se je ta grozna večerja, večerja s hladnim mesom in ciknjenim vinom, končala v krčeviti veselosti, ko sva se dajala, kateri bo plačal (»Daj no, pusti vendar, ti si zdaj tu gost...« »Ni govora, prosim te, dovoli...«); in z občutkom, da sva z računom poravnala tudi zmoto tega najinega snidenja, sva stopila ven, v vlažen gozdni mrak, v katerem nama vsaj nekaj časa ne bo treba gledati drug drugega zadrego na obrazu, in že mi je odleglo. Seveda mi je odleglo prezgodaj.

Kajti tisto peklensko upanje, prekletstvo čaše bridkosti, je Saši položilo na jezik predlog — in to je predlagal čisto normalno, tako mimogrede, v pogovoru, kakor da je vse v redu — da se po Tuškancu spustiva v mesto, peš bi jo počasi mahala in čebljala (da, čebljala), kakor lahko čebljata samo dva stara prijatelja.

Prenagljeno, ah, kako prenačljeno sem privolil. Pokesal sem se še isti mah in se razbesnel na njega, kakor da je ravno on kriv vsega tega, vojne, vrnitve, moje in svoje nemoči. In ta srh zaradi najine nerodnosti, najinih zvezanih rok, zaradi obupa, ki se je menda razmnoževal kar sam od sebe, zaradi tega, ker sva bila prestrašopetna, da bi vse to na mah pretrgala — ta srh me je mahoma in do kraja odmaknil temu tujcu, temu kratkovidnemu, žabje sentimentalnemu, nerodnem mlačnežu, sebičnemu malomeščanu, ki je poln kompleksov in ki mi je bil nekdanj menda prijatelj. Kdo bi danes to verjel?

Iznenada sem ga videl kot popolnoma tujega človeka, človeka iz dobe, ki morda ni obstajala nikjer drugje kakor v njegovi domišljiji. Sem se zato boril, se je zato zgodilo vse *tisto*, da ta smešna karikatura iz preteklosti lahko še dalje rezlja žabe, kakor jih je rezljal, ko so meni še bombe tulile nad glavo? Ni prav on živ dokaz za to, da je vse zaman, da je vse ostalo na istem? Ni ravno on vsega kriv? Torej se je vse primerilo samo zato, da ta simbol nespremenljivosti, Žabar, živi naprej v svojem malem svetu in premleva iste kloroformirane misli, kakor da ni nič bilo. In potem ko sem bil v sebi dolgo gojil ob-

čutek krivice, ki so mi jo prizadejala zapravljena leta, sem tedaj zlahka in kot bi trenil razprl lističe svojega cveta mržnje.

In ljubkovaje ta blede strupeni cvet (kakor da je pogнал v nezažveplanem sodu), sem z užitkom spremljal Žabarjevo strahotno naprezanje, da vzpostavi stik, da me doseže preko brezna. In bolj ko je postajalo moje ohlajanje in odtujevanje globoko, okrutno, dokončno, bolj so postajali ti njegovi poskusi obupani in bolj nerodni. Zaradi kdo ve česa se je začel čutiti krivega pred menoj, stokal je in mečkal, začenal je stavke brez konca, od časa do časa se mi je zastrmel v obraz, da bi v njem našel potrditev, odobravanje, razumevanje, sočutje, naprezal se je, prosil, napeljeval, in vztrajno je govoril, govoril, govoril, zdaj skoraj že histerično, ko se je gnal za najrahljši znak z onega brega.

Jaz pa sem svojo hudobno pozornost posvečal bolj zunanji znakom te zbežanosti kot pa zmešanemu smislu njegovih besed. Hodil je neenakomerno, zastajal je, večkrat je skrenil s ceste kot pijan, oziral se je za nevidnimi zasledovalci, bolščal si je pred noge ali v nebo (samo ne vame), z nogo je zadeval v kamenčke na poti, trgal živo mejo za cesto ali vlekel za gumbe svojega lahkega plašča. O, koliko preborna in preveč neobgljena je bila ta interpunkcija, da bi bila zapolnila galaksije molka, ki so vsak čas vznikle med nama kakor nočno nebo nad redkimi uličnimi svetilkami vzdolž Tuškanca!

Toda kje naj bi se jaz, amater v zlu, s svojo drobnjaka-zsko zlobo meril z božanskim zlom okoli nas! Z zlom, ki je pričakalo Sašo Žabarja, mene pa je povabilo samo za pričo — pa prav v času, ko je bil še najbolj podoben človeku, ko je skoraj že bil človek (saj je vendar čutil tragično potrebo komunikacije), ga je pričakalo na tej najini mučni poti v obliki navadne železne ograje kdo ve čigavega vrta za cesto, ograje, ki je bila sveže prebarvana z živo rdečim minijem.

In da se Saša ni bil tako zelo zaveroval v svoj borni jaz, bi bil v strašnem naporu, da izpriča svoj embrio človečnosti, zanesljivo opazil, kako se v temini svetlika to nevarno rdečilo, še bolj nevarno od rdečila sramu, ki ga je Saša, saj ne vem, zakaj, čutil pred menoj. Tako pa se je zatapljal v svojo razgaljeno dušo, ki jo je izlil predse, kakor da ga je bilo prišlo na bruhanje, in ki se je zdaj skupaj z njegovo senco kotljala pred njim ko kakšno klavrno sobno ščene, docela neprimerno za takšne nočne sprehode — tako je Saša z iztegnjenimi prsti nevede potegnil po palicah prebarvane ograje, kakor bi to storil otroček v vozičku, in s tem sprožil ubran, zamolkel glas, podoben regljanju daljnega mitraljeza.

Potem si je, kakor da hoče odgnati težko senco, z dlanjo in prsti potegnil prek čela, in pod eno od visokih neonskih svetilk, ki so v enakomernih presledkih zaznamovale posamezne odlomke njegovega neskončnega monologa, sem na Saševem čelu, posipanem z bledim pudrom neonske luči, uzrl groteskno rdečo liso. Belo in rdeče, puder in rdečilo, za masko potrebni rekviziti nekega umišljenega sveta, v katerem je bil Saša tako na mestu in iz katerega je prišel v mojo stvarnost kakor pošastna krinka.

Tisti mah me je osupljivo spominjal na otožno cipo, ki se je šla spovedat, ko je imela prost dan; na kakšnega od tistih nesrečnih, izgubljenih našemljencev, ki blodijo po krasnih sprehajališčih okoli tega mesta, na cirkuškega burkeža, ki zdaj, v svojem zasebnem življenju, kaže človeške slabosti in je po predstavi čisto po naključju še obdržal na sebi svojo poklicno masko. A kdo bi resno jemal takšno zasebno življenje? Na tihem sem se nasmehnil tej maski, ki se je porodila iz mraka, njemu pa nisem nič rekel, in tako sem si pridobil premoč, ki mi je bila tako zelo potrebna.

»Ti nimaš pojma, koliko mi to pomeni,« je burkež govoril s svojim kultiviranim salonskim glasom, malo nosljavim, zavestno obvarovanim tudi najrahljajšega čustvenega prizvoka. »Koliko mi pomeni ta pogovor. Z menoj se ne pogovarjajo, razumeš ti to, se sploh ne pogovarjajo.«

Spet se je ravnodušna svetilka sprehodila po njegovem maskiranem, nečloveškem obrazu in potrdila njegovo rdečo pego na čelu.

»Kaj sem res jaz kriv, če nisem bil v vojni? Vsi vendar nismo mogli biti. Kaj sem pa jaz mogel vedeti o tem? Sem jaz kaj mislil na to, ali moj oče sodeluje ali ne sodeluje z okupatorjem? To je njegova stvar. Nikoli nisva dosti govorila. Zato je tudi sam odgovarjal zase. Včasih si mislim, da bi bilo skoraj bolje, ko bi bili počili še mene. Tako nisem ne živ ne mrtev, razumeš. Živim v nekakšnem vmesnem prostoru. Nikomur nisem bil sovražnik. Da, da, že vem, kaj hočeš reči, pustijo me v miru, opravljam svoje delo, imam službo, ampak ljudje, razumeš, ljudje bežijo od mene kot od garjave ovce, kot da sem zaznamovan.«

Saj si, je rekla bleda luč nad njegovo glavo in tega grešnika oblila s svojimi neusmiljenimi slapovi — luč, v kateri se lahko okoplje vse razen rdeče lise na čelu. Res, nikomur nisi bil sovražnik, sem si rekel, prijatelj pa tudi ne.

»Nikar ne misli, da se še sam včasih ne čutim krivega, ko razmišljam o vsem tem. No, pred teboj, na primer. V resnici je seveda drugače, pa vendar. Ti si bil v vojni, boril si se, žrtvoval si se, slišal sem, da si bil celo ranjen, medtem ko sem jaz glavo umaknil v svoje delo, da, da, v delo, znanstveno delo, ki se zdi, vidiš, v naših časih vsem menda čisto brez pomena. Je že res, kri, pa vse tisto, vendar je bilo treba tudi delati, obvarovati glavo. Ne, ne mislim svoje. Mislim znanje, kajti s čim bi sicer nadaljevali po vsem tem? Toda jaz se nisem za nič žrtvoval, ničesar nisem vedel, pa sem zato kriv? Da, morda sem res kriv, pred vsemi temi ljudmi, pred teboj, pred vami, ki ste s puško v roki...«

Jaz pa, postavljen v vlogo, ki so mi jo dodelile njegove besede in ki je nikoli nisem znal igrati, sem skušal v svojem pogledu strniti obtožbo, ki jo je od mene pričakoval, da bi se res čutil krivega. Kajti to so bile samo besede, puhlice, prazne luščine, s katerimi se je ta klovn poigraval ko cirkuški žongler, poigraval v svojih abstraktnih, nečloveških, žabjih kategorijah. Kajti kaj more njemu o pravi vojni izdati ta njegov drobnjakarski kompleks manjvrednosti pred ljudmi, ki so prišli od nekod, kamor on s svojo kloroformirano domišljijo nikoli ne bi mogel. Kajti vojna je bila...

Nekje globoko v sebi sem kakor zmeraj začutil krč strahu, no-tranjo kontrakcijo vsega mišičevja in — ne, ne, ne smeš misliti, nikar spet, obstani, vrni se, samo tega ne, NE. Če zdajle spregovoriš, se bo vse povrnilo, še dosti bolj živo, dosti bolj stvarno, ker je že stokrat ponovljeno, v spominu stokrat preživeto. In ko sem dobesedno stisnil zobe, se mi je posrečilo, da sem zaprl pokrov začarane skrinje s sed-mimi ključavnicami, v kateri živijo zaprti zli duhovi spominov.

Kako sem ga sovražil v tem trenutku — da more tako na lahko roko, tako abstraktno razpravljati o *moji* življenjski izkušnji, ki se je sam še dotakniti nisem upal. In kako me je žalilo, da je to nepopisno jamo črnoobe, groze in krvi, primerjal s svojo izkušnjo.

»Ampak, verjemi, človek izobčen ne more živeti, ne v nebesih ne na zemlji.« je povzel Saša Žabar, ker tega menda res niti žabarji ne morejo. »Tako ne morem naprej. Nimam prijateljev, ki bi jim to lahko povedal, ki bi me razumeli, in zato, zdaj sam vidiš, koliko mi zato pomeni ta večer. Ti si mi bil in ostal edini pravi prijatelj, čeprav naju je ločila usoda. Ti si most, ki me lahko poveže z ljudmi okoli mene. Ti mi lahko pomoreš, pa saj mi pomagaš že s tem, da zdaj to poslušam, kajti komu bi sicer ... Ti jim boš povedal, ti veš, kdo sem in kaj sem ...«

In tedaj sem doumel, na nekem križišču, osvetljenem malo bolje od drugih, kjer sem uzrl kot na operetni sceni ta kratkovidni burkeški obraz, da on v meni sploh ne išče starega prijatelja, da mu ni do tega, da bi spet našel ljubezen, bliskost, živost in nadomestitev zapravljenih let, temveč da išče pomoč, usmiljenje, odrešenje v tem času, v katerem se čuti osamljenega, izobčenega, zbezanega, od mene bi rad, da mu kot eden izmed *onih* s čela obrišem liso, da ga rešim obtožb in obveznosti, da ga osvobodim vsega tega življenja in da ga vrnem v prejšnje življenje, v katerem je bilo zanj vse tako preprosto.

A ne samo, da ga operem v očeh ljudi, pred katerimi je kriv z nekakšno abstraktno krivdo, ki ne more upati ne na dokončno obsodbo niti ne na dokončno odrešitev, temveč da ga operem tudi pred njim samim. Pred to njegovo drobnjakarsko vestjo, ki ne more vzdržati niti teh samoobtožb. Ne samo, da povem drugim, da ni kriv, tudi njemu samemu moram povedati, naj se ne čuti krivega.

In prepričan sem: da sem mu to rekel, bi se res nehal čutiti krivega. A kako naj bi mu to rekel jaz, ki sem bil od vsega začetka, od nekdanj, zmeraj vsega kriv? Samo on tega ni vedel, tega ni mogel vedeti, ker ni bil nikomur prijatelj.

Zato sem ga pustil, da je nemoteno govoril dalje, pustil sem tega zbezanega, nebolgljenega klovna, da se je izpovedoval ko kakšna frk-ljica, ki čisto brez sramu razkriva svojo malenkostno nezanimivo bole-činico, da je govoril o svoji kozmični izobčenosti, o sorodnosti duš in o surovih časih, pustil sem ga, da je naglas jokavo razmišljal o samo-moru, mimogrede povedano je o tem razmišljal čisto amatersko, jaz pa sem si opral roke nad to lepljivo, spolzko meduzo, ki se je razlila po suhih tleh kakor obilen kravjak.

Opažal sem, da mu je z vsako besedo laže, da postaja čedalje bolj odkrit, hkrati pa tudi čedalje bolj veder. Postajal je čedalje boljše

volje, kolikor se je bolj razbremenjeval v mojem molku, ki ga je jemal za znak sočutnega razumevanja.

In le za bežen hipec sem pomišljal, ko sva se poslavljala pred njegovim stanovanjem, ali bi mu povedal za tisto liso na čelu, ali bi mu rekel, naj si jo obriše, in tako na mestu in na mah porušil vse, za kar je menil, da si je zgradil med najinim mučnim sprehodom; a ko sva se tapljala po ramah in si pristrčno obljubljala, da se kmalu spet vidiva in pomeniva, ko stara prijateljca, od srca k srcu, da me vsekakor pokliče že jutri ali pa ga poiščem jaz, vsekakor, v najkrajšem času — ko sva torej še malo vlekla to obupano sprenevedanje, sem že dobro vedel, da je med nama vse za zmeraj končano, da se ne bova videla nikoli več. In ker se v svoji sebičnosti nisem hotel obremeniti s še eno strašno sliko, z njegovim obrazom, ko bi mu to povedal in ko bi on vse dojel — zato sem mu govoril same puhlice, ki jih je od mene tudi pričakoval, in potem sem odšel, ne da bi mu kaj omenil liso na čelu. V sebi sem čutil trdoto, ki sem si jo tako mukoma vzgojil, in zavedal sem se, da sem še lahko okruten.

Sicer pa, kaj je ta drobna nepomembna okrutnost v primeri s tistim, kar je bilo storjeno meni? Kaj je to drobno, neznamno zlo, ki ga doprinašam jaz s svojimi skromnimi močmi, v primerjavi z zlom tistih, ki so večji, močnejši in pametnejši od mene? To moje zlo je komaj daljni, neznamni potomec vesoljnega zla, ki se množi in širi kakor valovi okoli v vodo vrženega kamna.

Naj ima ta pečat zla na čelu, pečat zaznamovanih in prekletih, pečat trpinov in osamljenih, pečat tistih, ki se ločijo od drugih, ker so vse izkusili, in tistih, ki se ločijo od drugih, ker niso nič izkusili — naj ima to od mene. In ko sem odhajal, ko sem spotoma božal svojo okrutnost kakor toplega kužka na prsih, mi je bilo, kot da sem mu jaz vrgel to liso na obraz. Nekje sem pustil svoj pečat.

Nisem mu povedal, ker sem vedel, da moj izmučeni spomin ne bi prenesel njegovega obraza, osuplih in užaljenih oči, obraza, ki je dojel, da je bila njegova najintimnejša, najklavrnejša izpoved razodeta tjavdan, da jo je osmešila, oblatila rdeča lisa, ki ni bila toliko na njegovem čelu kakor v mojih očeh in ki bi jo bil on, da sem mu povedal, zaman poskušal obrisati s svojimi nespretnimi, prenežnimi rokami, z rokami, ki jih je oblikovalo drugačno delo, in obupano bi strmel v svoje prste, okrvavljene z rdečilom, ki ga ne izbrišeš, ampak samo prenašaš naprej in naprej, kakor okužbo, ki se širi in razmnožuje z roke na roko od vsega začetka dalje.

Nisem mu povedal, obvaroval sem se (sebično obvaroval) tega obraza. Vendar je ta obraz zdaj pred menoj v tisoč inačicah, s tisočeriimi potezami in tisočeriimi izrazi, v vsaki nespečni noči, v vsaki môri, v slehernem sramu in občutku krivde. Prikazuje se mi, strašnejši od vsake stvarnosti, kar sem jih kdaj doživel, kako gre dobre volje, olajšan, umirjen, po stopnicah v svojo sobo, in navdaja ga občutek, da je spet našel ravnotežje s svetom, v katerem živi. V duhu ga vidim pred seboj, kako se v temni, hladni predsobi postavi pred visoko ogledalo, kjer iznenada z grozo dojame, kakšen je bil v mojih očeh, v tej svoji pomečkani obleki, mozoljast, z rdečo liso na čelu.

Predstavljam si, kako se pod to cirkuško masko iz pudra in rdečila v zrcalu poraja resnični osamljenjski, boleči krč trpljenja, kako se pod rdečo pego poraja v ogledalu njegov človeški obraz, boleče osupel nad to zlobno krivico, opljuvan in oblaten za vse večne čase.

Kajti obstaja možnost, da je resnično veroval vame.

In grozen sram, v katerem se je ta obraz spačil pod zapacano masko v ogledalu, ta strašni sram prska po mojih sanjah kot raztopljen, žgoč minij, ko ležim v peklenskem polsnu, v postelji, mokri od potu, kakor v mlakuži razlitega žolča. Prevedla Gitica Jakopin

PODATKI O AVTORJIH

Miroslav Krleža (roj. 1895), književnik, ki s svojim vsestranskim umetniškim in političnim delom predstavlja epoho. »Krleževa doba« označuje pota hrvatske književnosti od njegovih prvih tekstov iz leta 1914 do danes — do romana »Zastave«, spisa o množici življenjskih pojavov na vseh področjih našega družbenega in moralnega življenja v zadnjih desetletjih avstroogrške monarhije. Krleža, pesnik, dramatik, avtor romanov in novel, esejist, publicist, kritik in polemik, je v našem okolju aktivno in zmeraj angažirano aktualen že petdeset let; s svojo umetniško besedo in s svojim delom ne vpliva samo na razvoj naše novejšje književnosti, temveč tudi na razvoj naše politične in družbene miselnosti. Začel je izdajati književne časopise, ki so vedno pomenili določen prelom v našem javnem življenju (»Plamen«, »Književna republika«, »Danas«, »Pečate«) in ki so postali svetilniki našega naprednega mišljenja v razdobju med vojnama. Krležovo književno delo je tudi po družbeno-političnem pomenu in po estetski vrednosti najpomembnejši dosežek v jugoslovanski literaturi 20. stoletja. Važnejši spisi: *Pan* (1917), *Tri simfonije* (1917), *Pjesme I—II* (1918), *Hrvatska rapsodija* (1918), *Lirika* (1919), *Pjesme III* (1919), *Magyar kiraly honved novela* (1921), *Hrvatski bog Mars* (1922), *Novele* (1925), *Vučjak* (1924), *Izlet u Rusiju* (1926), *Gospoda Glembajevi* (1928), *Knjiga pjesama* (1931), *U agoniji* (1931), *Moj obračun s njima* (1932), *Povratak Filipa Latinovicza* (1932), *Eseji* (1932), *Knjiga lirike* (1932), *Hiljadu i jedna smrt* (1933), *Simfonije* (1933), *Legende* (1933), *Evropa danas* (1935), *Balade Petrice Kerempuha* (1936), *Pjesme u tmuni* (1937), *Banket u Blitvi I—II* (1938—1939), *Eppur si muove* (1938), *Na rubu pameti* (1938), *Davni dani* (1936), *Aretej* (1939), *Banket u Blitvi III* (1962), *Zastave I* (1962), *Zastave II* (1964), *Sabrana djela* v 36 zvezkih v izdaji »Zore« (od 1954—1964 so izšli zvezki I—XXII).

Gustav Krklec (roj. 1899). Svoje prve verzje je priobčil že med prvo svetovno vojno, z A. B. Simičem je začel izdajati časopis »Juriš«. Objavil je več pesniških zbirk: *Lirika*, 1918; *Srebrna cesta*, 1921; *Ljubav ptica*, 1926; *Sabrana djela*, 1932; *San pod brezom*, 1940; *Darovi za bezimenu*, 1942; *Tamnica vremena*, 1944; *Izabrane pjesme*, 1947; *Tri palme*, 1949, *Lirska petoljetka*, 1952; *Telegrafske basne*, 1952; *Zubor života*, 1955; *Izabrane pjesme*, 1962; *Izabrani epigrami*, 1963; nadalje knjige kritik in feljtonov: *Lica i krajolici*, 1954; *Pisma Martina Lipnjaka iz provincije*, 1956; *Noćno iverje*, 1960. Izbor pesniškega in kritičnega dela v knjigi *Pjesme, Epigrami i basne, Noćno iverje* v biblioteki »Pet stoljeća hrvatske književnosti, 1965.